

4. С.Д. Максименко (2018). *Психолінгвістичні предиктори здоров'я*. Журнал *Психолінгвістика*. Переяслав-Хмельницький: Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, 24(1). 252-268
5. Максименко С.Д. Психологія учіння людини: генетико-моделюючий підхід: монографія. / С.Д.Максименко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2013. –592 с.

Панок В.Г.

доктор психологічних наук, професор,
в.о. академіка-секретаря
Відділення психології
та спеціальної педагогіки НАПН України,
член-кореспондент НАПН України
panokvitaly@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-1421-0554

ЗАХИСТ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Психологічні та соціальні наслідки воєнного конфлікту для кожної людини можуть бути гострими як протягом короткого періоду, так і підривати психічне здоров'я у довготривалій перспективі [4, 5].

Вимушене переміщення, безпосередня участь у збройному конфлікті, випадки насильства та порушення доступу до базових послуг, з-поміж іншого, можуть призвести до ПТСР, гострого та хронічного стресу, почуття тривоги, смутку, безнадії, проблем зі сном, втоми, дратівливості або проявів гніву, які є природною реакцією всякої здорової людини на війну. Однак, чим довше триває війна, тим більша ймовірність того, що такі прояви стають хронічними, особливо серед найбільш вразливих верств населення до яких, у першу чергу, відносяться діти [1, 6-9].

Отже, метою даної роботи є висвітлення шляхів надання психологічної допомоги дітям війни.

Всі структури, що оперують зараз в Україні у сфері психічного здоров'я, можна розділити на дві великі групи: державні і недержавні (приватні, громадські, міжнародні та ін..).

Недержавні установи і організації діють на волонтерських засадах і якість їх послуг регулюється або загальноетичними нормами, або етичними нормами професійних психологічних організацій. Іншими словами – відповідальність за якість надання послуг у сфері психічного здоров'я у цьому випадку є відповідальністю самого психолога.

До державних структур відносяться відомчі психологічні служби (ДСНС, МОЗ, МВС, ЗСУ та ін..) завданням яких є реалізація державної політики у сфері захисту психічного здоров'я громадян. Іншими словами – держава має гарантувати якість послуг, що надаються.

Найбільш чисельною і найбільш розгалуженою, безперечно, є психологічна служба у системі освіти. Її головною метою якраз і є захист психічного здоров'я і благополуччя всіх учасників освітнього процесу.

В умовах війни психологічна служба системи освіти потребує оновлення у відповідності до нових, часто – несприятливих, умов соціальної ситуації розвитку особистості дитини. На запит практиків була розроблена Концепція реформування психологічної служби у системі освіти України на період до 2030 року [3].

Основними стратегемами, що відображені у Концепції, є:

1. Зміцнення організаційної структури і посилення спроможностей.
2. Удосконалення науково-методичного супроводу і моніторингу.
3. Запровадження системи супервізії у Службі.
4. Розроблення і запровадження алгоритмів перенаправлення (маршрутизація).
5. Запровадження дворівневої структури надання психологічних послуг учасникам освітнього процесу та мешканцям ТГ.
6. Підвищення кваліфікації та атестація працівників.
7. Покращення умов праці фахівців.
8. Підсилення можливостей Українського НМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України щодо методичного супроводу діяльності Служби.
9. Побудова гнучкої багаторівневої системи супроводу учасників освітнього процесу у воєнний та повоєнний час.

Концепція передбачає осучаснення Служби для підвищення ефективності її функціонування з метою вирішення завдань воєнного часу та повоєнного відновлення України, надання соціально-педагогічних і психологічних послуг всім учасникам освітнього процесу та територіальним громадам, забезпечення високої якості освітнього процесу та захисту психічного здоров'я його учасників.

Основна мета Концепції – визначити загальну візію та основні напрями реформування Служби в умовах війни і повоєнного відновлення країни для органів влади, стейкхолдерів, професійного та експертного середовища.

Національна програма психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, яка зараз набирає усе більших масштабів, намагається об'єднати зусилля державного і недержавного секторів надання психологічної допомоги постраждалим від війни.

Тут необхідно наголосити, що Національна програма є державною програмою, що визначає напрями, зміст і структуру організації надання психологічної допомоги населенню. Іншими словами, має у першу чергу

спиратися на державні психологічні служби [2]. А недержавні психологічні організації мають, на нашу думку тільки допомагати у реалізації Програми.

Завершуючи, відмітимо, що від правильної організації такого великого проєкту як Національна програма буде в кінцевому рахунку залежати її ефективність і тут питання координації і міжвідомчої взаємодії мають відіграти ключову роль.

Література

1. Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023 навчальному році. Державна служба якості освіти України. Режим доступу / <https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/yakist-osvity-v-umovah-viyny-web-3.pdf>
2. Керівництво МПК з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної ситуації. Київ - ПУЛЬСАРИ. 2017.
3. Панок, В. Г. (2023). Концепція реформування психологічної служби у системі освіти України на період до 2030 року. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(2), 1-10. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5204>
4. Complex Trauma in Children and Adolescents/ Article in Psychiatric Annals May 2005. [Електронний ресурс] // URL: https://www.researchgate.net/publication/264230758_Complex_Trauma_in_Children_and_Adolescents
5. Community Disasters, Psychological Trauma, and Crisis Intervention [Електронний ресурс] // URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4429300/> ;
6. Impact of childhood exposure to psychological trauma on the risk of psychiatric disorders and somatic discomfort: Singlevs. multiple types of psychological trauma [Електронний ресурс]// URL:<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0165178114004909>
7. Early childhood trauma [Електронний ресурс]// URL: <https://www.nctsn.org/what-is-child-trauma/trauma-types/early-childhood-trauma>
8. How Trauma Affects Child Development and Behavior: What Childhood Educators Need to Know [Електронний ресурс]// URL: <https://www.waldenu.edu/online-masters-programs/ms-in-early-childhood-studies/resource/how-trauma-affects-child-development-and-behavior>
9. Post-traumatic stress disorder: the neurobiological impact of psychological trauma [Електронний ресурс]// URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.31887/DCNS.2011.13.2/jshein>